

Inhoud

Toespraak Ankie Werner, secretaris Stichting Herdenking Gevallen en Slachtoffers in Nederlands-Indië	1
Toespraak Remco Pols, Wethouder Gemeente Amstelveen	4
Lied 'Aarde van Java', gezongen door Wieteke van Dort.....	5

Toespraak Ankie Werner, secretaris Stichting Herdenking Gevallen en Slachtoffers in Nederlands-Indië

[Uitgesproken bij de inwijding van het monument Gordel van Smaragd.
Alleen uitgesproken tekst geldt.]

Dames en heren,

Mede namens onze voorzitter, de heer Diazoni, heet ik u namens het Bestuur van de Stichting Herdenking Gevallen en Slachtoffers in Nederlands-Indië te Amstelveen, kortom de mensen die elk jaar de herdenking bij het Indië-monument in het Broersepark in Amstelveen organiseren, heel hartelijk welkom bij deze bijeenkomst op Zorgvlied.

Hoe is dit monument Gordel van Smaragd tot stand gekomen? Herhaaldelijk is onze stichting in het verleden gevraagd of as uitstrooiing van een overledene, die een band had met Nederlands-Indië, mogelijk was op het gras achter het Indië-monument. Helaas niet, moesten wij dan antwoorden. De wet staat het niet toe, en de daar spelende kinderen en honden maken het die plek toch ook niet echt geschikt als laatste rustplaats. Wel worden er bloemstukken van crematies voor het monument gelegd –met dank daarvoor overigens aan de firma Bouwens- om daarmee toch de symbolische band te bevestigen van de overledene met Nederlands-Indië. Maar ja, de as?

Wat zijn dan wèl de mogelijkheden? Verstrooiing in de koude Noordzee, opgesloten in een urn of op een algemeen strooiveld, maar- dan is er ook nog dat eeuwige verlangen om toch nog een keer terug te keren in Indische aarde.

Tijdens ons overleg op het gemeentehuis werd geopperd door de heer Nesvadba om eens na te denken over een plek op Zorgvlied. Dat idee moest even bij ons bezinken. Hoe dan?- is onmiddellijk de volgende vraag, en armlastig als wij als stichting zijn, waarvan dan? Maar waar een wil is, is een weg. Subsidie uit een cultuurfonds, particuliere giften in geld –veel dank daarvoor aan de hier aanwezige donateurs- maar ook giften in natura – veel dank voor het vele werk van Ella van de Ven, de beeldhouwer, en veel dank aan Zorgvlied.

En nu vandaag -8 december-, de datum waarop 66 jaar geleden Nederland aan Japan de oorlog verklaarde naar aanleiding van hun bombardement op Pearl Harbour, is het zover. Het monument Gordel van Smaragd staat er en wij zijn vandaag hier bijeen in deze Aula om het in te wijden.

Dat verlangen naar je geboortegrond is universeel en staat los van latere politieke ontwikkelingen. Je jeugd, de geuren en klanken van daar, de natuur; ze gaan nooit meer uit je geheugen; dat verlangen –dat blijft. De planter/dichter J.J. de Stoppelaar (1884-1945) omgekomen op 5 januari 1945 in Tjimahi, verwoordde dat verlangen in zijn gedicht Sedap Malam (vreedzame nacht) als volgt:

*De desa slaapt. De vuren zijn gedoofd.
Nog hangt een zweem van rook onder de bomen.
Ik heb vandaag in het geluk geloofd.
Hoe moeizaam sterft het hart toch aan zijn dromen.
De weg is stil. De donkere tamarinden buigen een koepel in de zwoele nacht
Hier kan verlangen slechts verlangen vinden:
Een enkel mensch, die eenzaam is en wacht.
En langzaam ga ik, tot het plots gebeurt,
Een zwakke windzucht uit het roerlooze,
Zodat opeens de nacht naar bloemen geurt,
Adembenemend van de tuberozen.*

Het verlangen naar hen die daar achterbleven in de Indische aarde knaagt altijd. Mijn moeder vertelde mij over haar verdriet toen zij en mijn grootmoeder gerepatriëerd werden en zij mijn opa daar eenzaam in zijn oorlogsgraf achter moesten laten. En dát gevoel delen velen met haar. Een terugkeer naar het Indië van toen, dat kan niet meer. Maar nu symbolisch in gebondenheid rusten in Indische aarde dat kan wel. Vanaf vandaag, hier, op Zorgvlied.

Dit monument Gordel van Smaragd zal ingewijd worden met aarde welke speciaal is overgevoegen uit Indië – uit Indonesië. Deze aarde, de gele aarde afkomstig uit Poetjak bij Djakarta en de rode aarde uit de vulkanische omgeving van Bandung, staat symbool voor alle 13.677 eilanden waaruit de Gordel van Smaragd bestaat.

Er is nu een laatste rustplaats voor iedereen die zich met Nederlands-Indië verbonden weet of voelt, voor eerste, voor tweede, voor derde generatie maar ook voor hen die daar gediend hebben; bij de verdediging van Nederlands-Indië, in het verzet tijdens de Japanse bezetting of daarna. Naast de vele burgerslachtoffers, mannen, vrouwen, kinderen, zijn daar ook veel KNIL, Nederlandse Marine en Luchtmacht mensen achter het prikkeldraad in werkkampen gevangen gehouden, gemarteld en omgekomen. Symbolisch worden zij vandaag hier vertegenwoordigd door de Bond van Wapen-broeders die de erewacht zullen vormen. Dank daarvoor.

Dit monument, de Gordel van Smaragd, is wat men in het Engels noemt “a labour of love”; een werk van liefde, van gezamenlijkheid. Van liefde voor het land, van liefde

voor de herinneringen, van liefde voor de overledene wiens as hier nu in dit monument gewijd met Indische aarde kan liggen, en van liefde voor de nabestaanden die bloemen kunnen leggen op een herkenbare plaats waar heden en verleden tezamen komen. De cirkel van leven en dood, van voortleven in liefde en van voortleven in herinnering is met dit monument rond gekomen.

Dames en heren, wij naderen nu het moment dat onze voorzitter, de heer Diazoni, namens onze stichting, het monument op symbolische wijze zal gaan overdragen aan Zorgvlied in de persoon van Wethouder Pols. Dit moment wordt ingeluid door Wieteke van Dort. Zij is draagster van het Ereteken voor verdienste der veteranen in zilver. Wieteke mag ik je uitnodigen om voor ons het lied Aarde van Java te zingen?

Toespraak Remco Pols, Wethouder Gemeente Amstelveen

[Uitgesproken bij de inwijding van het monument Gordel van Smaragd.
Alleen uitgesproken tekst geldt.]

Dames en heren,

"De cirkel van leven en dood, van voortleven in liefde en in herinnering is met dit monument rond gekomen", sprak mevrouw Werner zojuist. Mooie woorden, die in alle intensiteit de kern weergeven van de doelstellingen achter deze bijeenkomst. Ik ben er, namens het college van burgemeester en wethouders van Amstelveen, trots op dat Zorgvlied een monument als dit rijker is.

Zorgvlied, als oase voor de ziel, is al een begraafplaats die met voorrang ruimte biedt aan oude en nieuwe tradities. Eigenlijk is het ook best verrassend dat we nu pas hier staan om de opening van dit monument te vieren. Immers, zoals mevrouw Werner reeds memoreerde, Amstelveen beschikt al over een indrukwekkend Indië monument waar jaarlijks een drukbezochte herdenking plaatsvindt met enkele honderden bezoekers. Dat er nu (dus) op Zorgvlied een speciale enclave is ingericht voor hen die zich door geboorte, afkomst of gevoel verbonden weten met het Nederlands-Indië van toen of met het huidige Indonesië, en die er naar verlangen hun laatste rustplaats te vinden in de aarde van het land wat zij in hun hart hebben gesloten is eigenlijk een logische vervolgstap.

Persoonlijk vind ik het ronduit indrukwekkend te bedenken dat een land zo ver hier vandaan, aan de andere kant van wereld, zo diep kan ingrijpen in het leven en in de herinnering van mensen. Het zegt ook veel, zo niet alles, over zaken als ontheemd worden van je echte wortels, over tijden van geluk en ongeluk, over herinneringen die meer tot leven komen naarmate je ouder wordt.

Van oude mensen, de dingen die voorbij gaan – is de titel van een van de vele boeken die Louis Couperus in de vorige eeuw schreef en waarin Nederlandsch-Indië steevast een grote rol speelde. Het boek gaat indringend over herinneringen en over herinneren. Voor velen hier is de herinnering het enig levende en de oorzaak van een vaak zeer diep verlangen naar het verloren paradijs. De weemoed die vaak spreekt uit de woorden die worden gewijd aan dat verloren paradijs – of het nu dagboeken zijn, liederen zoals we zoëven hoorden, de bijeenkomst bij het monument, de verhalen die van grootouders op kleinkinderen worden verteld – spreekt vaak voor zich. Het is mooi en bijzonder tegelijk om nu, hier, de herinnering aan de ‘dingen die voorbij gaan’ een eigen plek te geven en letterlijk een laatste rustplaats te creëren voor ieder die zijn hart verloor aan de Gordel van Smaragd.

Dank u.

Lied 'Aarde van Java', gezongen door Wieteke van Dort

*Aarde van Java, mag ik met u delen
De weelde alom op uw akkers gespreid
Ik breng u de groet uit mijn land van de velen
Wier warme herinnering me heeft begeleid
Mijn hart gaat uit naar de beide volken
Naar 't land van de zon en het land van de wolken
Het reist van de wolken weer naar de zon..en andersom
Velden van Java in glooiende lagen
Gelegd als een glanzend jade-groen tapijt
Ik groet het gewas dat de rijstvelden dragen
En dat in uw geurende gronden gedijt
Mijn hart gaat uit naar de beide volken
Naar 't land van de zon en het land van de wolken
Het reist van de wolken weer naar de zon..en andersom
Bergen van Java door wolken omgeven
Hoe liefelijk dalend naar diepte en dal
Menselijke dwalingen hebt gij vergeven
Dank voor het welkom overa
Mijn hart gaat uit naar de beide volken
Naar 't land van de zon en het land van de wolken
Het reist van de wolken weer naar de zon..en andersom*

Muziek: Eduard Koning

Tekst: May Bruins